

udílí, aniž by žadatel musil vykázať, že má zajištěný vedlejší příjem v určitém obnosu (t. zv. kaue svatební).

VII. Vystoupení důstojníků děje se dle předpisů vojenských; mužstvo může se propustiti:

1. V roce zkušebním, nebyl-li shledán muž způsobilým ke službě četnické;
2. po ukončení let služebních;
3. při neschopnosti vykonávati službu;
4. spáchal-li zločin nebo přečin, poddůstojník bývá zbaven důstojnosti vojenské;
5. pro nastalé poměry rodinné uvážení hodné;
6. byl-li snížen stav mužstva změnou organisace četnictva.

Činy trestné.

I. Pojem.

1. Všeobecný. Čin trestný v nejširším slova smyslu znamená zaviněné bezpráví. Toto bezpráví jeví se býti útokem na právní řád, státem stanovený, tedy na zájem nebo právní statek, státem chráněný, byť i předmětem bezpráví toho nebylo vždy určité právo subjektivní. Dle toho pak, jak se takovému bezpráví čelí dle platného práva, liší se bezpráví jakožto čin trestný civilní, jenž má v zápětí jen vznik závazků soukromoprávních (na př. závazku ku náhradě škody a j.) od bezpráví, jež jest činem trestným v užším slova smyslu to jest jednáním, které má v zápětí trest. Ale i tu zase, přihlížíme-li k různým druhům bezpráví trestného, užívá se výrazu »čin trestný« většinou jen k označení onoho bezpráví, jež ohroženo jest trestem veřejným, na který nalézá soud (čin trestný v nejužším, obyčejném smyslu).

2. V právu trestním. Činem trestným ve smyslu práva trestního rozumíme zaviněné, bezprávné jednání, kteréž dle státního zákona trestního ohroženo jest trestem veřejným. Pojem činu trestného může býti také zkrátka vymezen jako jednání dle trestního zákona veřejným trestem ohrožené. Která bezprávná jednání by měl zákonodárce za trestná prohlásiti, a při kterých by se měl spokojiti jen se zodpovědností soukromoprávní, jest otázkou úvah zákonodárných i politických, jež v různých dobách různé mají výsledky dle toho, jaký duch zákonodárství ovládá, jak se statky právní cení a jak utvářeny jsou poměry veřejné. Jednání, jež druhdy jako zločiny těžce se trestala, jsou dnes beztrestna (na př. kacířství; příkladem po dobu nejnovější jest zrušení zločinu rušení náboženství dle § 122 lit. c a lit. d odst. 2 tr. z.); naopak zase druhdy dovolená neb alespoň beztrestná jednání prohlašují se za trestná (viz osnovu nového tr. z. § 302, 307, 309 a j.). Poučný příklad o tom, jak mění se názory, podává jmenovitě naše (jakož i cizozemské) zákonodárství ve příčině lichvy.

Čin trestný jest předem bezprávné jednání, t. j. uskutečnění vůle, které působí změny ve světě vnějším, odporujíc právu objektivnímu, příkazu nebo zákazu zákona. Jednání bezprávné záleží buď v pozitivním činu nebo v opomenutí. Opomenutí však dle povahy věci může býti činem trestným jen tehdy, když osoba, které se čin má přičísti, byla povinna předsevzítí určitý čin pozitivní. Dle toho rozeznáváme činy trestné kommissivní a činy trestné omissivní. Při tom jest lhostejno, zakládá-li se povinnost ku pozitivnímu činu v předpisu zákona, nebo uložena-li povinnost dotčená subjektu právnímu jeho stavem, povo-

láním nebo jinakými poměry (srv. § 335 tr. z.). Toto (positivné nebo negativné) chování se vůči světu vnějšmu tvoří t. zv. objektivnou skutkovou povahu činu trestného.

Jednání, má-li býti trestným, musí býti zaviněné, t. j. musí míti původ svůj ve vůli pachatelově. Vůle pachatelova, kterouž zákon trestní předpokládá, musí býti úplně svobodnou. Okolnosti, které svobodu vůle vylučují, vylučují i přičetnost. Sem náležejí (§ 2 tr. z.): duševní choroba, úplná opilost nebo nějaké pomíjející pomatení smyslů, omyl buď skutkový, buď na ustanovení zákona (vyjma zákon trestní) se vztahující, věk do dokonání 14. roku, spravedlivá nutná obrana a nouze. Tento poměr vůle pachatelovy k činu tvoří t. zv. subjektivnou skutkovou povahu činu trestného.

O činu trestném mluví lze jen tehda, má-li způsobené bezpráví objektivnou i subjektivnou povahu činu trestného. Nelze tedy mluví o činu trestném, nebyla-li vůle zločinná provedena (§ 11 tr. z.), není-li tu viny (§ 1 nn. tr. z.), a není-li trestním zákonem pro bezpráví dotyčné stanoven trest veřejný (čl. IV. úvod. pat. k tr. z.). Bez trestným jest tudíž t. zv. zločin domnělý čili putativní, záležející v tom, že pachatel pojme vůli zločinnou a ji též projeví a uskuteční, leč ve skutečnosti jednání jeho nemá objektivné povahy činu trestného, tak na př. když předmět činu jest nezpůsobitelný, nebo když se pachatel mýlí (na př. vražda na osobě mrtvé, již pachatel za živou pokládal, krádež na vlastní věci, již pachatel měl za věc cizí). Tím ovšem není vyloučeno, že jednání takové není činem trestným jiného druhu. Rovněž nelze o trestnosti mluví, uskutečnila-li se objektivná skutková povaha činu trestného ne vinou osoby nějaké, jak toho zákon vyhledává, nýbrž jen náhodou (§ 2 tr. z.). Činu trestného nemůže se dále dopustiti osoba právnická jako taková, poněvadž nemůže míti viny (ve smyslu práva trestního). Před právem odpovídá vždy jen ta osoba fysická, jež jedná jménem osoby právnické.

Vina pojímá v sobě momenty dva a to jednak příčinnou souvislost mezi vůlí a činem vnějším vůbec (přičetnost), jednak míru, do které až vůle se zákonem při tom jest v rozporu (vlastní vinu). Vlastní vina záleží buď v tom, že pachatel bezprostředně příčinnou souvislost zamýšlel, že příčinná souvislost již v jeho vůli byla obsažena (t. zv. zlý úmysl, dolus), nebo že pachatel příčinnou souvislost způsobil jen potud, že se jí nevyhnul, nebyv opatrný tak, jak opatrným býti měl (t. zv. nedbalost, culpa).

Úmysl a čin mohou býti navzájem v různém poměru: buď se navzájem kryjí nebo se nekryjí a sice v ten způsob, že vykonáno bylo více, než co bylo v úmyslu pachatelově nebo naopak. Směřoval-li úmysl ku výsledku (jenž náleží k pojmu činu trestného), který však způsoben nebyl, takže úmysl činem vyčerpán není, mluvíme o pokusu činu trestného (na př.: nebyla-li při vraždě osoba usmrcena, nebo nebyla-li při krádeži věc z držení vlastníkova odňata). Tr. z. definuje v § 8 pokus jako »činnost, ke skutečnému provedení vedoucí«. Osnova nového tr. z. (§ 47) mluví o »jednáních, jimiž provedení zamyšleného zločinu neb přečinu bylo počato, nikoliv však ukončeno«. Dle zákona tr. i dle osnovy nového tr. z. jest pokus zásadně méně trestným, nežli čin dokonáný. Jednání, jež ani pokusem nejsou, kterými tedy provedení činu trestného se ani nepočíná, jsou pouze jednáními přípravnými, která nepodléhají trestu (§ 11 tr. z.). Naopak zase může vykonáno býti více, než co pachatel zamýšlel,

a v takovém případě může vedle činu trestného úmyslného býti též čin trestný nedbalostí spáchaný.

II. **Vzájemný poměr činů trestných.** Čin, vina a zákon trestní jsou všeobecnými podmínkami činu trestného. První dvě (čin a vinu) zoveme tudíž všeobecnou povahou skutkovou zločinů, kterýžto pojem abstraktní se teprve v každém jednotlivém případě zvláště uskutečňuje. Protivou všeobecné je zvláštní povaha skutková, t. j. zákonem stanovený souhrn znaků jistého způsobu činu trestného. Poněvadž pak každý čin trestný jest útokem na statek právní, státem chráněný, jest ideálně tolik činů trestných možno, kolik jest statků právních, které stát chrání a kolik jest způsobů, kterými statky ty napadeny býti mohou.

1. Rozličné činy trestní, čelící proti určitému statku právnímu na př. proti vlastnictví neb určité způsobu útoku na různé statky právní shrnuje zákon vždy pojmy společnými na př. podvod (§ 197 tr. z.). Takový společný pojem tvoří t. zv. čin druhový, jednotlivé pak pojmy v onom společném zahrnuté, t. zv. činy způsobové, na př. způsoby podvodu uvedené v § 199 tr. z. pod lit. *a* až *f* a v § 201 lit. *a* až *e*. Pojem činu druhového obsahuje řadu znaků, které se též všeobecnou skutkovou povahou určitého druhu činů zovou, a jež při každém jednotlivém činu způsobovém býti musí. Leč vedle této všeobecné povahy skutkové má každý čin způsobový ještě zvláštní znaky. Tak obsahuje ku př. pojem podvodu znaky všeobecné: obmyslné uvedení v omyl nebo použití omylu a úmysl někomu na jmění nebo na právech škodu způsobiti. Jednotlivé způsoby podvodu § 199 tr. z. zcela důsledně vypočítává, kteréž různé útoky na jmění (lit. *c*, *e*, *f*) nebo jiná práva představují, takže jsou jen zevrubným rozvedením všeobecné povahy skutkové pojmu podvodu. Zvláštní povaha skutková těchto činů způsobových musí tedy býti vždy doplněna ze všeobecné povahy skutkové dotýčného činu druhového (viz na př. násl. kas. s. dv. ze dne 3. června 1887 č. 5211 sbír. 1067). Tím však není vyloučeno, že by pojem druhový i ve své všeobecnosti samostatně nemohl býti uskutečněn, aniž by k němu přistoupily zvláštní znaky způsobové.

2. Pojmy činů trestných bez ohledu na to, náležejí-li témuž druhu činů trestných čili nic, mohou býti k sobě v poměru činu trestného všeobecnějšího a zvláštního, v ten způsob, že jeden pojem zahrnuje jisté útoky na právní statek vůbec, druhý pak útoky podobné ale zvlášť utvářené, které kromě toho i proti jinému statku právnímu směřují. Setkají-li se v jednotlivém případě, jak znaky všeobecného, tak i znaky zvláštního pojmu činu trestného, jest logicky nutno užití pojmu poslednějšího (násl. kas. s. dv. ze dne 5. února 1883, č. 12995, sbír. č. 509). Takový poměr jest na př. mezi »vydíráním« (§ 98 lit. *a* tr. z.) s jedné a »neoprávněným obmezováním osobní svobody lidské« (§ 93 tr. z.) a »loupeží« (§ 190 tr. z.) s druhé strany. Všechny tři zločiny jsou útoky na osobní svobodu. Vydírání jest čin trestný všeobecnější, jehož se dopouští, »kdo osobě nějaké násilí vskutku činí, aby ji donutil ku nějakému plnění, snášení neb opomenutí.« Spočívá-li násilí v tom, »že někdo ve své moci vězní člověka nebo jemu v užívání osobní svobody překáží,« jest tu zvláštní případ § 93 tr. z.; bylo-li způsobeno násilí urážkou skutkovou nebo vyhrožováním přítomným zlem k tomu konci, aby se pachatel zmocnil

cizí věci movité (v případě tomto jest útok zvláště utvářený, který zároveň proti jmění směřuje), jest tu skutková povaha loupeže (§ 190 tr. z.).

3. Činy trestné mohou dále k sobě býti v takovém poměru, že ve skutkové povaze činu jednoho úplně obsažena jest skutková povaha činu druhého, kterou se kromě toho uskutečňuje ještě dále sáhající úmysl zločinný. Provedením činu jednoho uskutečňuje se zároveň skutková povaha činu druhého, takže se mají činy ty k sobě tak, jako prostředek a účel, aneb jsou jinak přirozeně spolu sloučeny. Z toho plyne, že uskutečněním úmyslu dále jdoucího nenastává konkurence činů trestných, nýbrž onen čin trestný, který spácháním druhého činu trestného způsoben byl, neposuzuje se jako samostatný čin trestný, ježto splývá v jedno s druhým činem trestným (roz. kas. s. dv. ze dne 11. list. 1892, č. 9358, »Jur. Bl.« č. 32, r. 1894). Příkladem jest poměr mezi bezprávným omezováním svobody (§ 93 tr. z.) a násilným smilstvem (§ 125 tr. z.). Bylo-li smilstvo spácháno násilím, jeví se též jako bezprávné omezení osobní svobody, leč úmysl pachatelův sahá tu dále, ježto směřuje ku mimomanželskému souložení. Upustí-li však pachatel dobrovolně od tohoto úmyslu dalšího, zůstává přece vinným zločinem dle § 93 tr. z. (nález kas. s. dv. ze dne 6. července 1885, č. 6619, sb. č. 806).

4. Bylo-li spácháno několik činů trestných, které jsou v poměru jisté souvislosti vnější, mluvíme o setkání se čili konkurenci činů trestných.

Konkurence záleží buď v tom, že pachatel spáchal více činů trestných různého druhu (konkurence v užším smyslu), nebo že spáchal týž čin trestný dvakrát nebo několikrát po sobě, aniž by však byl pro některý z těchto činů trestán (opakování). Konkurence v užším smyslu nastává jmenovitě, když jedním a týmž činem trestným zakládá se skutková povaha více deliktů, tedy několikrát porušení statků právních (ideální konkurence), na př.: násilné smilstvo spáchané na vlastní dceři (§§ 125. a 131. tr. z.), nebo když více deliktů spácháno bylo různými samostatnými činy (reální konkurence). Jak opakování tak i konkurenci prohlašuje zákon trestní (§ 44.) za přitěžující okolnosti. Setkají-li se zločiny s přečiny, jest vyměřiti trest dle činu nejvíce trestného. (§ 34 tr. z.).

5. Od opakování činů trestných třeba lišiti pokračování v činu trestném, záležející v tom, že pachatel uskutečňuje týž úmysl několika útoky nebo několika jednotlivými částečnými výkony, z nichž každý o sobě tvoří objektivní skutkovou povahu činu trestného na př. sluha opatří si potřebný obnos 500 zl. tím způsobem, že tuto sumu pozvolna v menších obnosech svému pánu odcizí; lichvář zažaluje dodatečně pohledávku, lichvářským způsobem vzešlou, a pod.

6. Čin trestný trvajícím má tu zvláštnost, že jedním neb opomenutím vzniká tu bezprávný stav, jenž trvá beze všeho dalšího přičinění na př.: dvojnásobné manželství (§ 206 tr. z.), opomenuté ohlášení zvoleného představenstva spolkového (§ 12 zák. ze dne 15. listopadu 1867 č. 134 ř. z.).

Významny jsou oba uvedené způsoby činů trestných jmenovitě při promlčení, jež při deliktech trvajících nemůže počítí, dokud bezprávný stav trvá (nál. kas. s. dv. ze dne 11. prosince 1880 č. 10953 sb. 302) a při pokračování v činu trestném, kde se počíná promlčení teprve, když předsevzat byl poslední výkon.

Pokračování v činu trestném má dále význam při dočasné působnosti zákona trestního. Byl-li takový delikt počat za platnosti starého zákona, bylo-li však pokračováno v něm za platnosti zákona nového, posuzuje se trestnost jednání za platnosti nového zákona předsevzatých výhradně dle tohoto nového zákona (nál. kas. s. dv. ze dne 10. března 1893 č. 459 čas. »Jur. Bl.« č. 35 z r. 1894 obsahuje případ »vyhnutí se povinnosti odvodní«, kterýžto čin dle dřívějšího bran. zák. stíhali úřadové političtí, nyní však trestají čin ten soudy).

7. S deliktem trvácím a pokračováním v deliktu souvisí úzce čin trestný ze zvyku a po živnostensku páchaný. O činu trestném ze zvyku mluvíme, má-li kdo náchylnost, páchatí činy trestné určitého druhu trvalým cvikem tak ustálenou, že, jakmile se mu naskytne příležitost, dopustí se vždycky dotyčného činu trestního, aniž by však při tom sledoval jakýsi určitý účel. Po živnostensku pak provozuje delikt ten, kdo jej páchá s jistou pravidelností, jakoby z povolání, máje při tom vždy na zřeteli opatření si takto výhod hospodářských.

Okolnost, že kdo páchá čin trestný ze zvyku nebo po živnostensku, může ve trojím směru býti významnou:

a) jakožto znak činu trestného: Jednání zapovězené nebo mravně zavržitelné stává se trestným, děje-li se ze zvyku nebo po živnostensku, na př. »zastaralé opilství« (§ 524 tr. z.), kuplířství (§ 512 lit. b) tr. z.) a j.

b) jakožto okolnost kvalifikační: Zjištěno-li, že pachatel dopouští se činu trestného ze zvyku nebo po živnostensku, stává se čin ten zločinem, ač by jinak vzhledem na ostatní okolnosti byl pouze přestupkem, na př. krádež ze zvyku (§ 176 tr. z.), krádež na zvěři spáchaná »pachatelem, který tím takofka řádnou živnost vede,« přesahuje-li škoda 5 zl. (§ 174 lit. g tr. z.).

c) jakožto okolnost, trest zvyšující nebo měnící: na př. při přečinu lichvy zvyšuje se sazba tuhého vězení od jednoho do tří měsíců a pokuty peněžité od 100 zl. do 500 zl. na sazbu tuhého vězení od šesti měsíců do dvou let a pokuty peněžité od 1000 zl. do 3000 zl., provozuje-li se lichva ze zvyku nebo po živnostensku (zák. ze dne 28. května 1881 č. 47 ř. z. § 1 a 4). Zločin podvodu, který vůbec tresce se žalářem, tresce se žalářem těžkým, »vzal-li sobě pachatel provozování podvodů ve zvyk.« (§ 202 a 203 tr. z.).

Poněvadž pak v tomto případě, jakož i v jiných na př. při krádeži ze zvyku užije se vyšší sazby trestové od 5 do 10 let, stává se okolnost, že delikt ze zvyku byl spáchán, též důvodem příslušnosti soudu porotního.

Provozuje-li osoba provdaná smilstvo po živnostensku, stává se čin trestný, jež jinak stíhati lze jen žalobou soukromou, činem trestným oficiálním t. j. takovým, jenž stíhá se z povinnosti úřední (§ 510 tr. z.).

III. Roztřídění činů trestných:

1. Dle těžkosti činu trestného činí trestní zákon (dle vzoru francouzského »Code pénal«) rozdíl mezi zločiny, přečiny a přestupky. Jako dílčí znak mezi zločiny s jedné a všemi ostatními delikty s druhé strany, uvádí se zlý úmysl, který při zločinech býti musí, při ostatních deliktech však nikoliv (§ 1 a 238 tr. z.). Tento rozdíl však prakticky úplně proveden nebyl a také ho provésti nelze. Celá řada přestupků (totiž deliktů majetkových) vyžaduje téže subjektivné i objektivné povahy skutkové,

jako zločiny těmto přestupkům odpovídající, od nichž různí se jen výškou způsobené škody (krádež § 460 tr. z., zpronevěření a podvod § 461 tr. z., účastenství v těchto přestupcích § 464 tr. z.); přestupky proti bezpečnosti cti předpokládají vždy zlý úmysl (*animus injuriandi*) atd.

Závažným znakem dílčím obou skupin (zločinů s jedné a ostatních činů trestných s druhé strany) jest způsob trestání: Zločiny trestají se smrtí a žalářem, kdežto ostatní činy trestné trestají se vězením a tresty peněžními. Novější zákonníky také skutečně přihlížejí při rozlišování činů trestných většinou ke způsobu a výši ukládaného trestu. Rovněž osnova nového trestního zákona prohlašuje:

»Skutky, jež tento zákon trestá státním vězením více než pětiletým, kázníci nebo smrtí, jsou zločiny; skutky, jež trestá trestem peněžním více než 300 zl., státním vězením do 5 let nebo vězením, jsou přečiny; skutky, jež trestá na penězích až do 300 zl. nebo vazbou, jsou přestupky.«

Roztřídění ve zločiny, přečiny a přestupky jest ve mnohém směru důležité, zvláště:

a) Dopustí-li se cizinec v cizině skutku, jenž dle našeho tr. zák. jest zločinem a byl-li zde dopaden, vydá se cizině ku potrestání, nebo se zde potrestá (§ 38—41 tr. z.); pro přečiny a přestupky v cizině spáchané se cizinci zde netrestají, vyjímaje přestupku dle § 295 tr. z. (§ 234 tr. z.). Osnova nového tr. z. (§ 5) tresce přestupky v cizině spáchané — bez ohledu na to, zda tuzemci či cizozemci byly spáchány — jen tehdy, když jest to nařízeno zvláštními zákony neb úmluvami.

b) Dle osnovy trestního zákona (§ 47 a 51) tresce se pokus a pomáhání jen při zločinech a přečinech, nikoli však při přestupcích.

c) podmínky promlčení řídí se v různém směru dle tohoto roztřídění (§§ 227 násl. § 532 tr. z. a § 66 osnovy), jakož i

d) předmětná příslušnost soudní (čl. VI. A úv. zák. k tr. řádu. čl. XLIX úv. zák. k osnově tr. zák.).

2. Dle toho, jaký statek právní byl porušen neb ohrožen, rozeznává zákon (§ 56 tr. z.): činy trestné proti státu a proti jednotlivcům, avšak netrvá přesně při tomto rozdělení; jmenovitě sestaveny jsou pod záhlavím: »veřejné násilí« nejružnější činy trestné jednak proti státu a zákonodárným korporacím, jednak proti osobám soukromým. Toto roztřídění má praktický význam při t. zv. recidivě čili opětném spáchání téhož činu trestného.

3. Dle způsobu stíhání rozeznávají se: činy trestné, jež stíhají se z úřední povinnosti (činy trestné oficiální) a činy, jež se stíhají jen ku návrhu osoby zúčastněné (činy trestné návrhové v šir. smyslu). Toto roztřídění činů trestných řídí se dle toho, jaký zájem má stát na stíhání trestním. Zájem ten jest sice při všech činech trestných stejný, ale není vždy stejně mocný, někdy ustupuje zájmům osoby zúčastněné, již mnohdy na tom záleží, aby od stíhání bylo upuštěno. Vyhražuje tudíž zákon předem při činech trestných určitého druhu osobě zúčastněné právo, aby podáním návrhu zahájila činnost státního úřadu trestního, anebo aby vyloučila stíhání tím, že návrh na stíhání nepodá. Činy trestné toho druhu slovou činy návrhovými v širším smyslu, při kterých třeba činiti rozdíl

a) mezi činy trestními stíhanými obžalobou soukromou a činy trestnými návrhovými v už. smyslu. Při činech stíhaných obža-

lobou soukromou převládá zájem osoby, jíž činem trestným ublíženo bylo tou měrou nad zájmem státu, že se jí stíhání trestní úplně přenechává, takže se stává sama žalobcem (§ 2 tr. ř.) a jest v každém stadiu řízení pánem pře (dominus litis). Naproti tomu činy návrhové v užším smyslu stihá žalobce veřejný z úřední povinnosti, ovšem ale jen ku návrhu osoby zúčastněné. Žalobce veřejný jest tedy pánem sporu a osoba zúčastněná může jen učiniti návrh nebo jej neučiniti. Učiní-li osoba zúčastněná návrh, zahájí se řízení jako při činu trestném oficiálním. Tato skupina činů trestných návrhových dělí se zase dle způsobu návrhu v činy trestné návrhové v nejužším smyslu a v t. zv. činy trestné ke zmocnění dle toho, hájí-li účastník ku návrhu oprávněný zájem soukromý či veřejný; v případě prvním činí sám účastník návrh na potrestání, kdežto v případě druhém zmocňuje na dotaz státního zástupce tohoto ke stíhání.

Platné právo rakouské zná vedle činů trestných oficiálních jen činy trestné, žalobou soukromou stíhané (§ 2. tr. ř.) a činy trestné ke zmocnění stíhané, nikoli však činy trestné návrhové v nejužším smyslu.

Dle osnovy nového tr. zák. (§ 74. nn. a čl. XXXVI. úv. zák.) lze čin trestný návrhový žalovati jen tehdy, když osoba, ku podání návrhu oprávněná, výslovně žádá zavedení trestního řízení, kterážto může se jako soukromý účastník kdykoliv připojit ku trestnímu řízení (tedy i tehdy, když nemůže dle § 47. tr. ř. vznést žádných nároků soukromoprávních). Návrh, který lze učiniti ústně nebo písemně soudu, státnímu zastupitelství neb úřadu bezpečnosti, nemusí směřovati proti osobě určité. Učiněn-li návrh, řídí se další řízení dle předpisů tr. řádu ve příčině činů trestných oficiálních platících; zvláště nelze odvolati návrh již učiněný. Právo návrhu přechází i na dědice osoby oprávněné a zaniká úplným vzdáním se neb uplynutím tříměsíční propadné lhůty.

4. Zvláštní druhy činů trestních:

a) činy trestné policejní vůbec jsou činy trestné méně důležité, jichž potrestání jest přikázáno úřadům policejním. V Rakousku obstarávala druhdy policie značnou část nižší pravomoci trestní, takže soudům byly vyhrazeny jen zločiny a t. zv. těžké policejní přestupky. Trestní řád z r. 1850, vyhovuje požadavkům moderního státu právního, omezil policejní pravomoc trestní ve příčině činů trestných v obecném tr. zák. obsažených, na míru nejmenší; zákony pozdější, ovládané časovým směrem politickým, hned sужovaly, hned zase rozšiřovaly věcný objem této pravomoci, až platný řád trestní vyhradil soudům výlučně trestání všech činů trestných, které v obecném tr. zák. jsou obsaženy, jakož i těch, které v jednotlivých zákonech pravomoci soudní zvláště jsou přikázány.

Dle platného práva jsou policejními činy trestnými činy, které buď obsaženy jsouce v zákonech a nařízeních nejsou výslovně soudům ku potrestání přikázány, neb které jeví se býti pouze porušením předpisů, správními úřady vydaných.

Osnova nového tr. zák. snaží se opět zavést nový způsob policejních činů trestních za tím účelem, aby soudům bylo ulehčeno, leč zdá se, že marně.

b) Politické činy trestné jsou činy trestné, jež vznikají z pohrutek politických, t. j. ze snah, jež směřují ku přetvoření poměrův státních, ústavních neb hospodářských. Účel těchto činů, jenž hned bezprávím, hned právem býti může, má v zápětí, že tyto činy trestné, ač nepřestávají

býti skutky trestnými, přece v mnohém směru zvláštního posuzování jsou hodny. Tak byla pravomoc ohledně politických činů trestných většinou přikázána soudu porotnímu (čl. VI. úv. zák. k tr. řádu), vydání pro politické činy trestné jest z pravidla dle našich státních smluv vyloučeno, političtí zločincové požívají na základě zvláštních předpisů jistých výhod atd. Pojem činu trestného politického — přes to, že výrazu toho jak ve smlouvách o vydávání zločinců, tak i ve mnohých nařízeních (na př. výnos min. spr. ze dne 29. prosince 1864 č. 2205) jest použito, není v našem zákonodárství nikde definován; toliko výnos min. spr. ze dne 24. června 1867 č. 4459 označuje tyto činy trestné jako politické: velezrádu, rušení veřejného pokoje, vzbouření z důvodů politických a činy trestné v §§ 58, 63, 65 lit. b, 76, 279, 302 a 305 tr. z. uvedené, byly-li spáchány tiskem. Vypočtení to není ovšem úplné.

c) Činy trestné tiskové v širším (nevlastním) smyslu jsou všechny činy trestné tiskopisem spáchané, v užším (vlastním) smyslu však jen ony, které jeví se býti přestoupením zvláštních zákonů a předpisů pro tisk vydaných (policejní, živnostenské a trestní právo tiskové). Tiskový zákon ze dne 17. prosince 1862 č. 6 ř. z. uvádí celou řadu těchto činů trestných.

Čin trestný tiskový v širším smyslu má trojí význam:

a) jakožto znak skutkové povahy. Jisté skutky stávají se jen tehdy trestnými, byly-li tiskopisem spáchaný, na př.: předčasné uveřejnění obžaloby (zák. ze dne 17. pros. 1862 č. 8 ř. z. čl. VII.);

β) jakožto důvod příslušnosti soudu porotního: Před soudy porotními koná se totiž hlavní přelíčení o všech zločinech a přečinech obsahem tiskopisu spáchaných (čl. VI. úvoz. zák. k tr. ř.);

γ) jakožto důvod kvalifikační: Jisté přestupky stávají se přečiny, byly-li spáchaný tiskopisem (na př. urážky na cti, uvedené v § 493. tr. z.):

α) Trestní činy vojenské jsou činy trestné, ve vojenském trest. zákoníku obsažené. Při těchto činech trestných třeba rozeznávati činy, pro jichž skutkovou povahu jest nerozhodná okolnost, že pachatel jest vojákem, a jež i dle civilního zákona trest. se trestají (na př. krádež), a činy, jichž trestnost zakládá se v tom, že pachatel jest vojákem, a jež tudíž dle civilního zák. tr. nejsou činy trestnými (na př. zločin zbabělosti). Činy trestné vojenské ve vlastním smyslu.) Vedle činů trestných, náležejících v obor civilního a vojenského práva trestního, máme nepřehledné množství činů trestných, spadajících v obor veřejné správy, z nichž dosti hluboce v život zasahují jmenovitě činy trestné celní, daňové a poplatkové, jakož i činy trestné novějším zákonodárstvím živnostenským vytčené.

IV. Čin trestný ve právu soukromém: Činy trestné, jimiž někdo ve svých právech soukromých byl poškozen, mají potud význam též ve právu soukromém, že poškozený může buďsi před soudem trestním v t. zv. řízení adhaesním, buďsi před soudem civilním své právo na náhradu škody ku platnosti přivést. (Činy trestné soukromé.) Jednání tato mohou býti buď již sama o sobě bezprávnými, obsahují-li totiž porušení všeobecné povinnosti, šetření práv cizích (soukromé činy trestné v užším smyslu), anebo stávají se bezprávnými jen tím, že se jimi porušuje povinnost zvláštní, již kdo má vůči osobě jiné. Tato zvláštní povinnost může se zakládati buď ve smlouvě, buď v poměru smlouvě podobném nebo na jinakém důvodu (na př. nepoctivost držby § 335 o. o. z.). Soukromé činy trestné vyžadují náležitosti činů trestných dle práva trestního (činu, viny a zákona)

ve formě poněkud odchýlné. V právu soukromém jeví se nedovolenost činu teprve ve výsledku jeho, totiž v porušení cizích práv čili ve škodě; kde není škody, tam není soukromého činu trestného. »Pokus« soukromého činu trestného jest pro právo bez významu. Poněvadž pak poškození vztahuje se vždy ku právům soukromým, nevzchází — protivou ku právu trestnímu — soukromý delikt, jestli poškozený sám škodu chce neb k ní svoluje, leč že by jednání již samo o sobě bylo nemravným. Rovněž nemůže se dopustiti činu trestného soukromého ten, kdo jen v mezích, zákonem stanovených užívá svého práva, byť i z toho jinému škoda vzcházela (§ 1305 o. o. z.). Bezprávné jednání samo může tam, kde není zvláštního závazku (tedy při činech trestných v užším smyslu), záležeti jen v pozitivním činu, v jiných případech i v opomenutí.

Soukromé činy trestné předpokládají rovněž vinu ve vůli škůdcově spočívající (jednak přičítání, jednak úmysl neb nedbalost). Dle o. o. z. není škody bez viny (§§ 1295, 1306 o. o. z.), z kteréžto zásady připuštěna jest výjimka jen ve případě § 1310 o. o. z. Náhoda, nezpůsobilost vůli míti, duševní choroba vylučují každý závazek škůdcův (§§ 1311, 1306 o. o. z.). Stupně viny jsou v právu soukromém stanoveny v ten způsob, že činí se rozdíl mezi nedbalostí hrubou (culpa lata — § 1294 o. o. z.) a nedopatřením (culpa levis). Nedbalost hrubá záleží v zanedbání oné pečlivosti a pozornosti, již každý člověk zachovává, a rovná se z pravidla zlému úmyslu (§ 1324, 1331 o. o. z.). Nedopatření jest pak opomenutí oné pozornosti, které se při obyčejných schopnostech nadíti lze, na př. pozornost dobrého hospodáře (§ 513 o. o. z.), v právu obchodním pečlivost řádného kupce (čl. 282 obch. z.).

Rozeznávání různého stupně viny má význam dvojí: Stupeň viny určuje buď skutkovou povahu činu, pokud totiž jistá jednání jen tehdy delikty se stávají, je-li tu určitý stupeň viny (na př. zavinění rádcovo (§ 1300 o. o. z.), neb určuje objem závazku ku náhradě škody, poněvadž zákon z pravidla při zlém úmyslu nebo nedbalosti hrubé ukládá škůdci úplné dostiučinění, kdežto při pouhém nedopatření pouze náhradu skutečné škody.

O bližším viz čl. Náhrada škody.

Daň bursovní.

I. Pojem:

Daň bursovní jest zvláštní zákonem ze dne 18. září 1892 č. 172 ř. z. zavedená daň z bursovního obratu cenných papírů, která by se dle posavadního názvosloví zákonodárství finančního vlastně »poplatkem« nazývati měla. Za bursovní obrat cenných papírů sluší dle jmen. zákona pokládati koupi a prodej papírů, které dle své povahy k bursovnímu obchodu se hodí jakož i t. zv. obchody stravné. Zvláště jsou poplatnými: koupě a prodeje jak za hotové, tak i koupě a prodeje termínové, prodeje na splátky (výn. min. fin. ze dne 23. prosince 1892 č. 46.915), obchody směnné (jako obchody dvojité), dále koupě pod výminkou uzavřené (premiové obchody) a obchody stravné zahrnujíc v to i obchody prolongační. Při komisionářství v cenných papírech jest jak provedení příkazu komisionářem, tak i úmluva mezi komitentem a kommissionářem zvláštním obchodem poplatným (výn. min. fin. ze dne 27. ledna 1893 č. 3793). Emisse cenných papírů není obchodem čili obratem ve smyslu jmen. z., jestliže oprávněný vydavatel papíry za pevnou cenu prodává nebo někomu